

Stichting Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten

Geadviseerd subsidiebedrag: € 528.900

Gevraagd subsidiebedrag: € 528.900

Over de instelling

Stichting Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten (hierna: FBJP), letteren, gevestigd in Amsterdam

De kernactiviteit van FBJP is de landelijke ondersteuning van bijzondere journalistieke projecten die leiden tot journalistieke producten of andere non-fictie werken. FBJP streeft ernaar 'onafhankelijke journalistiek te versterken door het ondersteunen van journalisten van vandaag en het bijdragen aan de ontwikkeling van journalisten van morgen'. Om journalisten in staat te stellen onafhankelijk en kritisch te werken, heeft FBJP drie soorten activiteiten ontwikkeld: (1) projecten waarin journalisten subsidies voor onderzoeken en publicaties aanvragen; (2) talentontwikkeling, waardoor journalisten zich (verder) kunnen ontwikkelen tot onderzoeksjournalist; (3) ondersteunende activiteiten voor de versterking van het journalistieke veld.

Subsidieadvies

De aanvraag voldoet aan de eisen als bedoeld in artikel 3.39 van de Regeling op het specifiek cultuurbeleid.

De Raad voor Cultuur (hierna: raad) adviseert Stichting Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten een subsidiebedrag toe te kennen van € 528.900.

Beoordeling

Artistieke/inhoudelijke kwaliteit van de kernactiviteiten

FBJP ontwikkelde in subsidieperiode 2021 - 2024 nieuwe regelingen en mogelijkheden om journalisten zo adequaat mogelijk te steunen. Zo begon het in 2022 met dossiersubsidies, waarmee regionale en lokale journalisten een in hun regio relevant dossier langere tijd kunnen volgen. Ook breidde FBJP het aanbod aan journalistieke residenties uit. De traineeships voor onderzoeksjournalisten kregen in 2022 een regionale en lokale variant. In 2023 startte de pilot Journalistiek+ voor nieuwe en innovatieve projecten. De Beurs Journalistieke Ontwikkeling steunt mid-career journalisten in hun professionele ontwikkeling.

In 2021 nam het aantal aanvragen voor projectsubsidies (243) voor het eerst in jaren af. Nadat de coronamaatregelen waren opgeheven, groeide het aantal aanvragen weer: in 2022 en 2023 kwamen er respectievelijk 333 en 423 aanvragen binnen.

De raad is positief over de inhoudelijke kwaliteit van de activiteiten van FBJP. In een tijd van AI, *fact free politics* en desinformatie is diepgravende onderzoeksjournalistiek ook in de subsidieperiode 2025 - 2028 onverminderd noodzakelijk. Dat legt FBJP zelfbewust uit: ‘deze vorm van journalistiek versterkt de democratie en helpt burgers bij het vormen van onafhankelijke en pluriforme meningen’. Het belang van de missie van FBJP is ook voor de raad boven alle twijfel verheven, zeker nu onderzoeksredacties mediabreed worden afgeroomd. Hij vindt wel dat het fonds het (inter)nationale belang van onderzoeksjournalistiek in zijn activiteitenplan nog meer had mogen laten doorklinken. Ook mist de raad een concrete beschrijving van de manier waarop de regelingen kunnen bijdragen aan het debat over AI, fake news, de rol van kwaliteitsjournalistiek en het belang van de vrije pers. Gezien de urgentie had de raad deze thema’s graag prominenter in het plan teruggelezen.

Tot zijn genoegen constateert de raad dat het aantal aanvragen bij het FBJP toeneemt en de kwaliteit van de output op niveau blijft en divers is. De instelling werkt met een klein, vakkundig team en schakelt voor de beoordeling van de aanvragen onafhankelijke, deskundige adviseurs in. Dit resulteert in een diversiteit aan publicaties, zowel in thematiek als in soorten gegevensdragers: literaire non-fictie in de vorm van boeken, artikelen of longreads, podcasts, (web)documentaires en *graphic journalism*. FBJP signaleert dat fotografie vaak het ondergeschoven kind is in de onderzoeksjournalistiek. Dat blijkt helaas ook uit de geringe aandacht voor die discipline in het activiteitenplan en de spaarzame fotografieprojecten die met FBJP-steun tot stand zijn gekomen. Dat betreurt de raad, gezien de grote zeggingskracht en articeiteit van fotografie.

FBJP legt de verantwoordelijkheid voor onderwerp, werkwijze en uitingvorm bij de journalist en richt zich op diens professionele ontwikkeling. De regelingen zijn zo ingericht dat zowel journalisten van naam, mid-career en beginnende journalisten bij FBJP kunnen aankloppen. Zo ijvert FBJP ervoor dat zij toegerust zijn te werken in het journalistieke landschap waarin nieuwe ontwikkelingen en methodes elkaar in hoog tempo opvolgen. In dit verband vindt de raad de pilot Journalistiek+, waarin journalisten experimenteren met innovatieve werk- en vertelvormen, een initiatief dat een vervolg verdient. Naast het steunen van individuele journalisten ontplooit FBJP activiteiten voor de versterking van het journalistieke veld. Zo biedt het zijn doelgroep een overzicht van journalistieke fondsen en journalistieke scholingsopties en faciliteert het journalistieke samenwerking en uitwisseling.

Talentontwikkeling staat volop in de aandacht van FBJP. Via traineeships en de Regeling Jong Talent leidt het fonds een nieuwe generatie onderzoeksjournalisten op. Ook met het oog op de diversiteit binnen de journalistiek is talentontwikkeling noodzakelijk: door opleidings- en trainingsmogelijkheden

breed toegankelijk te maken, krijgen beginnende journalisten van allerlei achtergronden en identiteiten de kans een (onderzoeks)journalistieke praktijk op te bouwen. De raad verwacht de komende jaren de weerklank daarvan te zien in de thema's en vormen van de gesteunde projecten.

De raad juicht de extra aandacht van FBJP voor de regionale onderzoeksjournalistiek toe. In aanvulling op de regelingen heeft FBJP specifieke mogelijkheden ter ondersteuning van regionale en lokale journalisten in het leven geroepen. Het blijft onverminderd belangrijk mensen in het hele land te bedienen met kwaliteitsjournalistiek en regionale journalistiek heeft daarin een belangrijke functie. Regionale en lokale media staan onder druk, met dalende oplages en verdwijnende titels.

FBJP is actief in verschillende internationale verbanden. Het is bijvoorbeeld onderdeel van het Europese Journalism Funders Forum. De raad verwacht dat het fonds ook in internationale netwerken een lans breekt voor de vrije pers. In een wereld waarin journalisten ontvoerd en vermoord en complete redacties gegijzeld worden, zou FBJP zich namens de Nederlandse journalistiek nadrukkelijker kunnen inzetten voor projecten waarin de persvrijheid en veiligheid van de journalist centraal staan.

De raad vindt het positief dat het fonds mogelijkheden voor ondersteuning van journalisten uit het Caraïbisch gebied heeft geopend.

Maatschappelijke betekenis

In 2022 rondde FBJP een onderzoek af naar de effecten van de Regeling Projectsubsidies. Het was een zoektocht naar de mogelijke vormen van impact: voor de journalist, voor het journalistieke veld en de maatschappij. Publicaties brachten zaken aan het licht, stuurden beleid bij, entameerden debat of wonnen prijzen. Maar de focus van FBJP lag vooral op het ondersteunen van de journalisten zelf in het reageren en reflecteren op bedreigingen. Als het bijvoorbeeld gaat over vertrouwen in de journalistiek, stimuleert FBJP journalisten transparant te werk te gaan en te laten zien wat journalistiek vermag. In 2022 stelde het fonds een medewerker impact en beleid aan om de effecten van de regelingen in kaart te brengen, te onderzoeken en de resultaten ervan te gebruiken voor het verder ontwikkelen van regelingen.

De maatschappelijke betekenis van FBJP is onmiskenbaar. Tekenend is dat het in 2021 een Dienst van Algemeen Economisch Belang (DAEB) kreeg opgelegd. De toenmalige minister Arie Slob constateerde: 'Gelet op het werk dat uw fonds de afgelopen jaren heeft gedaan ter ondersteuning van kritische en onafhankelijke onderzoeksjournalistiek, het ontbreken van stabiele financiering vanuit de sector en het publieke belang dat de overheid hecht aan onderzoeksjournalistiek, acht ik het noodzakelijk dat de door u verleende dienstverlening gewaarborgd blijft.'

Daarbij sluit de raad zich volmondig aan. Hij verwacht dat de maatschappelijke betekenis van FBJP in de komende subsidieperiode alleen maar zal toenemen.

De raad ziet FBJP als een onmisbaar fonds voor de instandhouding en ontwikkeling van onafhankelijke en diepgravende journalistiek. Het fonds wil niet bij voorbaat sturen op impact, omdat het bang is daarmee de onafhankelijkheid van de journalist aan te tasten. Daarin kan de raad zich vinden: onafhankelijkheid moet steeds prioriteit van FBJP blijven. Toch had hij in het plan graag meer voorbeelden van de maatschappelijke impact van gesteunde onderzoeksprojecten gezien, zodat het belang ervan nog meer wordt onderstreept.

Juist omdat FBJP meer wil zijn dan een subsidieloket zou het zich meer en duidelijker kunnen profileren. FBJP doet aan coaching en stimulering van journalisten en aan versterking van het journalistieke veld. In die hoedanigheid zou de raad meer willen lezen over de visie van FBJP op kwaliteitjournalistiek. Zij kan in die discussie een voortrekkersrol vervullen en zichtbaarder zijn. Goede blikvangers zijn overigens de Brusseprijs en het in 2023 gelanceerde Ingrid Harms Stipendium.

Binnen de sector heeft FBJP sterke partners, zoals de journalistieke hbo-opleidingen en de universiteiten. De raad mist in de aanvraag wel een inhoudelijke beschrijving van die samenwerking. Ook constateert hij dat FBJP nauwelijks samenwerkt met organisaties uit andere maatschappelijk sectoren. Op dit vlak valt nog winst te behalen, bijvoorbeeld voor het aanboren van andere bronnen van financiering. Daarbij onderstreept de raad wel, net als de instelling zelf, dat de onafhankelijkheid van de journalist gewaarborgd moet blijven. Tot genoegen van de raad stimuleert FBJP samenwerkingen van journalisten met deskundigen uit andere disciplines. Samenwerkingen tussen journalisten en bijvoorbeeld historici, dataexperts en vormgevers kunnen leiden tot betere resultaten, meer kwaliteit en een groter bereik.

FBJP gaat in de aanvraag voldoende in op de toepassing van de kernwaarden van de Fair Practice Code. Het fonds heeft veel aandacht voor gelijke behandeling en gelijke ontwikkelingen bij de journalisten die subsidies toegekend krijgen, maar niet bij het eigen personeel/medewerkers. De instelling geeft beperkt toelichting op scholing en op het welzijn van personeel in het licht van een gezonde bedrijfsvoering op de lange termijn en gaat beperkt in op sociale veiligheid op de werkvloer en op een gezonde werkomgeving. De instelling beschrijft uitgebreid hoe ze eerlijke beloning voor personeel nastreeft. De raad vindt het van belang dat FBJP de gebreken met betrekking tot het eigen personeel op korte termijn herstelt in lijn met de kernwaarden van de code. FBJP heeft een eigen arbeidsvoorwaardenreglement dat gebaseerd is op de cao voor het Uitgeverijbedrijf. Ook sluit FBJP aan bij een miniketentafel met andere partijen

uit de sector letteren. Bij het miniketentafel-overleg is onder andere sociale veiligheid onderwerp van gesprek.

FBJP beschrijft voldoende hoe het de Code Diversiteit & Inclusie toepast. FBJP wil meer diversiteit onder journalisten stimuleren. De raad heeft vertrouwen in de diverse samenstelling van de beoordelingscommissies, maar meent dat het fonds daarop de komende periode nog scherper kan zijn.

Toegankelijkheid

In de subsidieperiode 2021 - 2024 werkte FBJP aan zijn toegankelijkheid met nieuwsbrieven, online spreekuren en voorlichtingen. Daardoor wisten ook nieuwe groepen aanvragers het fonds te vinden. De resultaten uit het impactonderzoek gaven aan dat aanvragers over het algemeen tevreden zijn over de regelingen van het fonds. FBJP heeft geen doelgroeponderzoek gedaan, maar vermoedde 'dat de directe consumenten van de producten een homogene groep is'. Wel zag het fonds, door de audiovisuele en regionale projecten, de doelgroep breder en diverser worden.

De primaire doelgroep van FBJP is de journalist. De regelingen zijn zo ingericht dat ze voor verschillende soorten journalisten toegankelijk zijn. Aanvragen worden ingediend via een laagdrempelig online aanvraagportaal en beoordeeld door een wisselende en diverse commissie van adviseurs die werkzaam zijn in de journalistiek. De mogelijkheid vooraf advies in te winnen en aanvragen in concept voor te leggen, vergroten de laagdrempeligheid van het fonds. Datzelfde geldt voor het maandelijks online spreekuur.

De journalistiek is gebaat bij een diverse, toegankelijke en inclusieve sector, die de samenleving representeert. Daarom juicht de raad het toe dat het fonds zijn faciliterende rol gaat uitbreiden om ook ondervertegenwoordigde groepen in de journalistiek te kunnen ondersteunen. Dat doet het bijvoorbeeld met advies aan journalisten die nog geen netwerk hebben opgebouwd of door regelingen die specifiek gericht zijn op lokale en regionale journalisten.

De raad waardeert het dat FBJP aandacht heeft voor aanvragers met een audio- en/of visuele beperking. Ook staat het fonds nadrukkelijk open voor lokale en regionale aanvragers en voor aanvragers uit het Caraïbisch deel van het koninkrijk. Deze laatste groep is vrijgesteld van de eis in het Nederlands te publiceren. Op basis van de gehonoreerde projecten constateert de raad dat er variëteit zit in onderwerpen, gekozen medium en gender van de betrokkenen, maar hij vindt dat de culturele diversiteit breder kan. Daarop verwacht de raad gericht beleid van FBJP.

De secundaire doelgroep zijn de consumenten van de door FBJP ondersteunde producten, zoals boeken, artikelen, podcasts en documentaires. Deze producten

zijn divers in onderwerp, maar de raad mist cijfers over de samenstelling van de lezers, luisteraars en kijkers. Het fonds zelf vermoedt dat het publiek van de gesteunde projecten weinig divers is en is zich ervan bewust dat daarin winst te behalen valt. Het gaat de aanvragers stimuleren creatiever na te denken over welke groepen ze willen bereiken met hun project. De raad mist nadere uitwerking van dit voornemen. Het zou goed zijn als het fonds door monitoring van de aanvragen en verantwoordingen meer zicht krijgt op de afnemers.

Bedrijfsmatige gezondheid

FBJP ontvangt financiële middelen uit de sectoren media en cultuur. De subsidies uit de Culturele basisinfrastructuur (BIS) worden verstrekt voor vier jaar, maar de mediagelden zijn meestal jaarlijkse en soms meerjarige toekenningen. Structureel zijn ze echter niet. Dat maakt bedrijfsvoering lastig want FBJP moet rekening houden met de doorbelasting van de vaste kosten, zoals die van personeel/medewerkers.

Terwijl het fonds stevig groeide in budget, aanvragen en personeel, heeft het ervoor geijverd een lage overhead te behouden. Aandachtspunten daarbij waren spreiding en diversiteit door regelingen en communicatie op maat te bieden en het zorgen voor transparante processen en met de markt meegroeïende subsidiëtarieven. Daardoor werden grote projecten geen privilege van een kleine groep makers.

In de subsidieperiode 2025 - 2028 blijven de totale lasten en baten gelijk. De instelling verwacht echter wel een stijging in personeelskosten vanwege de jaarlijkse stijging in lonen op grond van de cao van het Uitgeverijbedrijf en de eigen arbeidsvoorwaarden. Deze stijging wordt gecompenseerd door een afname in activiteiten die vanuit de BIS-subsidie gefinancierd worden. Het fonds heeft tot eind 2025 een Dienst van Algemeen Economisch Belang opgelegd gekregen. Niet duidelijk is of die wordt verlengd.

De liquiditeit en de solvabiliteit waren laag. Het weerstandsvermogen daarentegen was voldoende hoog. FBJP benoemt de financiële risico's, maar beschrijft weinig concreet hoe het met deze risico's omgaat. De instelling heeft iets meer vaste dan tijdelijke medewerkers in dienst. Onder vrijwilligers verstaat het de commissieleden die subsidieaanvragen beoordelen.

FBJP reflecteert voldoende op de toepassing van de Governance Code Cultuur. Het fonds beschrijft echter niet hoe het de rol, taken en verantwoordelijkheden van de raad van toezicht borgt en hoe het toeziet op de totstandkoming van een deskundige, diverse en onafhankelijk samengestelde raad van toezicht. De raad benadrukt dat FBJP in de periode 2025 - 2028 aandacht moet besteden aan de implementatie en uitvoering van dit onderdeel van de code.

Geografische spreiding

FBJP is gevestigd in Amsterdam. Binnen de categorie Letteren zijn er geen andere aanvragers binnen het betreffende subartikel.